

10. Тараненко С. М. Необхідність управління підприємством за слабкими сигналами. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 2. С. 225–228.
11. Цмоць О.І. Адаптивне управління підприємством на основі слабких сигналів. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 11. С. 462–468.
12. Штангрет А.М. Окремі аспекти використання проактивного антикризового управління на поліграфічних підприємствах. Наукові записки. 2007. № 1 (11). С. 98–103.
13. Ширба М.Т. Облікова політика як інструмент організації управлінського обліку на підприємстві. Економіка і суспільство. 2017. № 8. С. 830–837.
14. Labunska S., Petrova M., Prokopishyna O. Asset and cost management for innovation activity. Economic Annals-XXI. 2017. № 165 (5–6). P. 13–18. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.V165-03>.

## РОЛЬ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЕМ ПО СЛАБЫМ СИГНАЛАМ

**Аннотация.** В статье рассмотрены сущность и преимущества управления предприятием по слабым сигналам. Обоснована роль управленческого учета в информационном обеспечении функционирования этой концепции управления. Исследованы способы группировки слабых сигналов, предложена их структуризация по уровням управления. Рассмотрена модель выявления слабых сигналов путем сравнительного анализа. Предоставлены рекомендации по разработке учетной политики и формированию плана счетов для обеспечения сбора, структуризации и отображения информации о слабых сигналах.

**Ключевые слова:** управление предприятием, слабые сигналы, управленческий учет, информационное обеспечение, учетная политика.

## THE ROLE OF MANAGERIAL ACCOUNTING IN THE MANAGEMENT OF ENTERPRISES ON THE BASIS OF WEAK SIGNALS

**Summary.** The article considers the essence and advantages of management of enterprises on the basis of weak signals. The role of managerial accounting in the information support of this management concept is substantiated. The methods of weak signals grouping are considered, their structuring according to the levels of management is proposed. A model of weak signals detection based on comparative analysis is presented. Recommendations on development of accounting policy and accounting coding are provided to ensure the collection, structuring and presenting information about weak signals.

**Key words:** enterprise management, weak signals, managerial accounting, information support, accounting policy.

УДК 631.95:332.2:65.011.44

**Лаврук В. В.**

*доктор економічних наук, доцент,  
завідувач кафедри геодезії та землеустрою  
Подільського державного аграрно-технічного університету*

**Lavruk V. V.**

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
Head of the Department of Geodesy and Land Management  
State Agrarian and Engineering University in Podillya*

## ОСНОВНИ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕМЕЛЬ В АГРОФОРМУВАННЯХ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Анотація.** У статті досліджено рівень антропогенного перетворення та значні відмінності у його величині в регіонах області з різними природно-кліматичними умовами та антропогенним впливом. Обґрунтовано регіональну спеціалізацію виробництва залежно від впливу групи вагомих чинників. Розглянуто особливості взаємодії рослинницького комплексу з природним середовищем, встановлено його типи і територіальну диференціацію, що дало змогу оцінити інтенсивність взаємодії в розрізі адміністративних районів, сформувати основні напрями вдосконалення територіальної організації виробництва. Здійснено детальний аналіз рівня спеціалізації агроформувань різних форм власності, яка є важливим економічним показником, що характеризує ефективність функціонування сільськогосподарського підприємства та підвищення продуктивності його земель.

**Ключові слова:** земельні ресурси, сільськогосподарське виробництво, продуктивність земель, сталий розвиток, ефективність.

**Вступ та постановка проблеми.** Важливим чинником розвитку сільськогосподарського виробництва та відповідного впливу на ландшафти є реформування відносин

власності та форм господарювання. У цьому напрямі проведено значну законодавчу та організаційну роботу, серед основних складових якої слід назвати визнання приватної

власності на землю, проведення роздержавлення землі, здійснення безоплатної передачі її у приватну власність і паювання серед членів колективу, створення фермерських господарств, збільшення площі землекористування підсобних господарств населення.

На основі кадастрової оцінки земельних ресурсів регіонів необхідними є розробки науково обґрунтованих рекомендацій для кожного з видів землекористувань з урахуванням природних умов, кон'юнктури ринку та економічних показників.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** За останні десятиліття підвищенню продуктивності земель, еколого-економічним проблемам землекористування та охорони землі приділила увагу значна кількість відомих вітчизняних вчених. Найбільший внесок у їх наукову розробку зробили М.В. Андрішшин, Д.І. Гнаткович, М.О. Заячук, В.В. Горлачук, П.Т. Саблук, П.О. Сухий, Д.С. Добряк, Ш.І. Ібатулін, П.Г. Казьмір, І.Р. Михасюк, М.Й. Малік, Р.М. Панас, І.А. Розумний, О.Г. Тарарико, В.М. Трегобчук, А.М. Третяк та інші дослідники.

Формування сучасної системи регулювання земельних відносин в контексті підвищення продуктивності земель в агроформуваннях різних форм власності є ключовою проблемою земельної реформи, яка досі не отримала остаточного розв'язання.

**Метою** роботи є виявлення основних напрямів підвищення продуктивності земель в агроформуваннях різних форм власності Чернівецької області, розробка пропозицій щодо ефективного землекористування регіону як однієї з основних складових ефективного механізму реформування земельних відносин.

Динамічні зміни в економіці загалом та земельному господарстві України зокрема вимагають проведення ґрунтовних досліджень, завданнями яких є розроблення стратегії та тактики, обґрунтування основних напрямів та заходів подальшої реалізації процесу вдосконалення економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання щодо використання землі сільськогосподарського призначення як головного виробничого ресурсу в сільському господарстві. Тому дослідження напрямів раціонального використання земель сільськогосподарського призначення та підвищення продуктивності земель в агроформуваннях різних форм власності є завданнями, що вимагають негайного вирішення.

**Результати дослідження.** В умовах зростання кількості населення світу та зменшення площ, придатних до вирощування сільськогосподарських культур, Україні вкрай важливо максимально повно та ефективно використовувати потенціал землі як однієї з конкурентних переваг вітчизняного сільського господарства. Згідно з оцінками експертів українські землі здатні забезпечити продуктами харчування 140–145 млн. осіб [1, с. 25].

Загалом у європейських країнах, де якість ґрунтів не краща за українські, урожайність основних сільськогосподарських культур у 2–4 рази вища, ніж в Україні, та стабільна по роках, що свідчить про належну культуру землеробства, дотримання його технологічних та екологічних вимог. Через це спостерігається висока земельність вітчизняного сільського господарства, яка в середньому у 8 разів перевищує аналогічний показник у країнах Євросоюзу [2].

Слід зазначити, що господарства приватного сектору сьогодні виробляють близько 60–70% сільськогосподарської продукції. Отже, вони обробляють додатково надані їм землі й забезпечують ефективне виробництво сільськогосподарської продукції без значних додаткових вкладень. Проведено значну роботу щодо розвитку осо-

бистих підсобних господарств населення, адже земельною реформою передбачено посилення цього сектору. Як свідчить аналіз даних, інтенсивність використання землі в особистих господарствах значно вища, ніж в громадських господарствах.

Крім цього, однією з новітніх форм господарювання на приватній основі є фермерство. Ці господарства, відповідно до наявного законодавства, можуть створюватися за рахунок земель запасу та земельних паїв. Колективне господарство є передбаченою земельним законодавством формою землекористування, за якої земля відводиться колективам громадян, організованим переважно на кооперативних засадах. Сучасне реформування аграрного сектору передбачає такі основні види колективного господарювання, як сільськогосподарські товариства (з повною та обмеженою відповідальністю) та сільськогосподарські кооперативи.

Якщо сільськогосподарське товариство створене учасниками шляхом об'єднання їхньої землі та майна для підприємницької діяльності з метою отримання прибутку, то сільськогосподарський кооператив – це добровільне об'єднання фізичних та юридичних осіб в іншу юридичну особу на засадах членства, об'єднання пайових внесків, участі у спільній сільськогосподарській виробничій діяльності та обслуговування переважно членів кооперативу [3, с. 146].

Чернівецька область (як і більшість областей західного регіону України) вирізняється високою часткою господарств населення у виробництві продукції сільського господарства, що становить 76%; у виробництві продукції рослинництва вона складає 75%, тваринництва – 78%. При цьому у виробництві плодів та ягід, овочів, картоплі та молока частка господарств населення перевищує 90%. Загалом у Чернівецькій області у 2017 р. вироблено сільськогосподарської продукції на 4 703,9 млн. грн. (у постійних цінах 2010 р.), у 2010 р. – 3 899,1 млн. грн., 2005 р. – 3 406,8 млн. грн. Впродовж багатьох років найбільше продукції сільського господарства виробляють у Новоселицькому, Хотинському, Глибоцькому та Кіцманському районах.

Для забезпечення ефективного й екологічно безпечного сільськогосподарського природокористування необхідні заходи щодо створення оптимальної структури землекористування, науково обґрунтована спеціалізація, яка базуватиметься на наявних природних умовах, використанні максимально придатної техніки за нормованого внесення мінеральних добрив. Регіональна спеціалізація виробництва залежно від впливу тієї чи іншої групи чинників, які її зумовлюють, може поділятися на два види. До першого належить спеціалізація, яка формується внаслідок обмеженості природно-кліматичних умов та ресурсів для виробництва сільськогосподарської продукції, а до другого – спеціалізація, що виникає внаслідок якісної обмеженості аграрно-ресурсного потенціалу в окремих частинах, придатних для розвитку сільськогосподарського виробництва.

В період переходу до ринкових форм відносин гостро стоїть питання визначення оптимальної спеціалізації сільськогосподарського виробництва та ефективності функціонування різноукладних типів господарств.

Економічним показником, який характеризує ефективність функціонування сільськогосподарського підприємства, є рівень спеціалізації. Чим більше значення цього рівня (від 0 до 1), тим рентабельніше підприємство. Низький рівень спеціалізації характеризує коефіцієнт від 0,25 до 0,35; середній – від 0,36 до 0,48; високий – від 0,49 до 0,61; поглиблену спеціалізацію – 0,62 і

вище. Проведені розрахунки в розрізі адміністративних районів свідчать про те, що станом на 1 січня 2018 р. у Чернівецькій області всі райони можна віднести до групи з низьким рівнем спеціалізації, а лише Путильський (0,27) і Вижницький (0,32) мають найвищі показники. Зіставивши коефіцієнт сільськогосподарського перетворення й рівень спеціалізації по цих районах за допомогою рівняння Спірмена, обчислили коефіцієнт кореляції, який становить +0,7 та +0,5 відповідно, що свідчить про високий ступінь прямого зв'язку. Для інших адміністративних районів коефіцієнт кореляції коливається від +0,1 до +0,4, що свідчить про незначний прямий зв'язок між цими явищами. Послаблення зв'язку зумовлене більш якісним набором природних умов, які одночасно в передгірній та рівнинній природно-орграфічних зонах сприяють посиленню сільськогосподарського впливу та збільшенню кількості галузей спеціалізації, а це знижує рівень спеціалізації. Аналогічна ситуація спостерігається під час зіставлення коефіцієнта сільськогосподарського перетворення та показників продуктивності виробництва сільськогосподарської продукції в розрахунку на 1 га угідь. Але необхідно зазначити, що завдяки значній продуктивності тваринницьких галузей, які мають менший вплив на сільськогосподарське перетворення та строкатість показників продуктивності, цей показник коливається від +0,1 (Глибоцький район) до +0,7 (Путильський район) за середньообласного значення +0,3 [4, с. 412].

Конструктивні пропозиції щодо раціоналізації природокористування шляхом вдосконалення територіальної організації аграрної сфери Чернівецької області необхідно формулювати по спеціалізованих галузях. Основні напрями вдосконалення територіальної організації рослинницьких підприємств і природокористування в Чернівецькій області – це раціоналізація спеціалізації сільськогосподарського виробництва, органічне поєднання галузей сільськогосподарства [5, с. 20].

Для раціоналізації природокористування в рослинницьких господарствах Чернівецької області необхідно розробити напрями їх вдосконалення за виділеними природно-господарськими мікрорайонами. Дослідження особливостей взаємодії рослинницького комплексу з природним середовищем, встановлення його типів та територіальної диференціації дають змогу оцінити інтенсивність взаємодії в розрізі адміністративних районів. Виділено три групи мікрорайонів: 1 група має показник інтенсивності вище 1 (Заставнівський, Кіцманський, Новоселицький, Кельменецький райони); 2 група має показник інтенсивності, що дорівнює 1 (Хотинський, Сокирянський, Глибоцький, Герцаївський, Сторожинецький райони); 3 група має показник інтенсивності нижче 1 (Вижницький, Путильський райони). В районах з показником інтенсивності вище 1 існує найбільша ймовірність виникнення несприятливих екологічних ситуацій. Основними напрямами вдосконалення територіальної організації виробництва та перероблення рослинницької продукції є:

1) для районів 1 групи – вдосконалення територіальної організації аграрних та агропромислових систем у приміській зоні та на периферії (особливо в буряківництві, зерновому господарстві та овочівництві); оптимізація внутрішньо-системних зв'язків в буряково-промисловому, овоче-промисловому та картопле-спиртовому комплексах; оптимізація постачальників та споживачів рослинницької продукції, зв'язків між ними, їх збалансованості, наближення переробних підприємств до сировинної бази;

2) для районів 2 групи – вдосконалення аграрних та агропромислових систем щодо виробництва та перероблення картоплі, овочів та фруктів, деяких видів зернових культур; особливо гостро постає питання пошуку найбільш вдалих варіантів поєднання та функціонування господарств різноманітної спеціалізації на одній території; як і для районів 1 групи, тут необхідне вжиття заходів, спрямованих на послаблення інтенсивності взаємодії сільськогосподарської діяльності з навколишнім середовищем;

3) для районів 3 групи – вдосконалення територіальної організації аграрних та агропромислових систем і переробки картоплі, овочів та фруктів; підвищення ефективності використання природної кормової бази; створення більш досконалої організації мережі заготівельних пунктів.

Сьогодні колективні господарства (сільськогосподарські кооперативи, пайові та акціонерні товариства) хоча й мають різні назви та юридично-організаційні особливості, проте продовжують посідати провідне місце у виробництві певних видів сільськогосподарської продукції (особливо зернових та технічних культур). Відбулась також певна переорієнтація в колективних господарствах, а саме тваринництво поступилося провідним місцем рослинницькій галузі. Кожне з новостворених колективних господарств виробляє декілька видів продукції, використовуючи для цього різні знаряддя праці, технології, організаційно-виробничих процесів.

Важливу галузю землеробства в колективних господарствах області є зернове господарство. На зернові та зернобобові культури припадають 1/5 частина валового сільськогосподарського виробництва та майже 1/2 продукції рослинництва. Під цими культурами зайнято 43,1% всіх посівних площ. Найбільшу частку зернові культури мають у Сокирянському, Кельменецькому, Хотинському, Новоселицькому, Заставнівському та Кіцманському районах.

Але спостерігається низький рівень використання сільськогосподарськими землекористувачами технології точного землеробства із застосуванням ГІС-технологій, а саме системи менеджменту, яка за допомогою інформаційних технологій дає змогу приймати раціональні рішення з управлінням агроекологічним потенціалом землі під час організації виробництва у рослинництві. Така технологія дає змогу здійснювати моніторинг урожайності диференційованим чином на окремих ділянках поля; виконувати роботи цілодобово; створювати у програмі геоінформаційної системи електронну карту сільськогосподарських угідь для аналізу ґрунтів; диференційованим чином вносити добрива в offline-системі залежно від забезпеченості ґрунту поживними речовинами та в online-системі залежно від потреб рослин [6, с. 133].

Основною зерною культурою є кукурудза, частка якої у структурі виробництва зернових культур складає 12,6%. Основні посівні площі її зосереджені в Новоселицькому, Кельменецькому і Сокирянському районах, де зафіксовано її найвищу врожайність (55–65 ц/га). Основну групу зернових культур складають також озимі, а саме пшениця, жито та ячмінь, ярий ячмінь, овес і соя. Загальна посівна площа, відведена під зернові культури, становила 137 тис. га, з яких під озиму пшеницю відведено 43 тис. га, жито – 1 тис. га, ярий ячмінь – 30 тис. га, кукурудзу – 44 тис. га, зернобобові – 10 тис. га. Валовий збір зернових культур за 2000 р. складав 407,5 тис. т за пересічної врожайності 30 ц/га. Найвища врожайність зернових культур зафіксована в колективних господарствах Кіцманського, Заставнівського, Сокирянського та



Новоселицького районів. Виробництво зернових культур має тенденцію до зростання: 426,9 тис. т у 2005 р.; 488,5 тис. т у 2010 р.; 669,7 тис. т у 2017 р. Найбільші валові збори зернових культур зафіксовано у 2017 р. в господарствах Заставнівського (107,8 тис. т), Кельменецького (100,4), Новоселицького (96,5) та Кіцманського (94,0) районів.

В колективних господарствах з технічних культур переважають цукрові буряки. За останні роки спостерігається повільне зменшення валового збору цукрових буряків за одночасного зменшення площі посівів. Так, у 2017 р. площі під цукровими буряками становили 1 850 тис. га, валовий збір – 470 тис. т за пересічної врожайності 248 ц/га. Основними виробниками цукрових буряків є колективні господарства Новоселицького, Кельменецького, Заставнівського, Кіцманського та Хотинського районів. Вирощують у колективних господарствах також соняшник. Це, як правило, господарства рівнинної частини Чернівецької області.

Фермерські господарства займаються виробництвом одного або декількох видів продукції, використовуючи для цього переважно нескладні знаряддя праці, технології, організацію виробничих процесів. У фермерських, як і в колективних господарствах, у виробничо-галузевій структурі провідне місце посідає рослинництво (77% виробництва валової продукції). У структурі посівних площ фермерських господарств частка зернових складає 51%, під цукровими буряками зайнято 8%, картоплею – 3,6%, овочами – 0,9%.

Найбільшу частку зернові культури мають у фермерських господарствах Кельменецького, Кіцманського, Заставнівського та Сокирянського районів. Фермери вирощують ярий ячмінь, кукурудзу, пшеницю, озимий ячмінь, жито, гречку, овес, горох.

Фермерські господарства займаються також вирощуванням цукрових буряків, льону, соняшнику. Найбільшу частку в структурі посівів технічних культур мають цукрові буряки (225 га, або 96%). Основні посівні площі знаходяться в адміністративних районах лісостепової зони (Кіцманський, Кельменецький, Заставнівський райони). Валовий збір цукрових буряків у 2017 р. становив 75 340 ц за пересічно-обласної врожайності 336 ц/га.

Овочі вирощуються у фермерських господарствах усіх адміністративних районів, окрім Путильського. Посівні площі під усіма видами овочів складають 30 га. Незначна площа посівів пояснюється великою трудомісткістю вирощування та їх вибагливістю до ґрунтово-кліматичних умов. Валовий збір овочевих культур у 2017 р. становив 1 050 ц. Найбільші площі під овочевими культурами у фермерів Вишницького, Заставнівського, Хотинського та Кіцманського районів. Урожайність овочевих культур є досить високою та складає 116 ц/га. Серед овочевих культур найбільші площі відведені під капусту, огірки, помідори, цибулю.

З реформуванням АПК України загалом та АПК Чернівецької області зокрема відбулось істотне збільшення площ земельних угідь особистих підсобних господарств населення (ОПГН). Станом на 2018 р. ОПГН обробляли 161 тис. га. Пересічний розмір ділянки у приватних господарствах населення по Чернівецькій області становив 0,52 га.

Зміни в структурі посівів привели до збільшення площ під зерновими (пшениця, ячмінь, кукурудза) та кормовими культурами (кормові буряки, однорічні та багаторічні трави), що пояснюється зростанням поголів'я худоби та птиці в приватному секторі, а також обмеженими можливостями придбання концентрованих кормів

зі сторони. Збільшення площ під зерновими та непросапними кормовими культурами викликане неспроможністю обробляти значні площі трудомістких просапних культур (картоплі, овочів, ягід). Розширення посівних площ під цукровими буряками пов'язане, вочевидь, з необхідністю отримання в кінцевому результаті цукру, окрім того, відходи використовуються як корм для відгодівлі свиней. Нині ОПГН повністю забезпечують населення картоплею та овочами в усіх адміністративних районах (окрім Герцаївського, Путильського та м. Чернівців), фруктами та ягодами (окрім Вишницького, Герцаївського, Глибоцького, Путильського, Сторожинецького районів та м. Чернівців).

Залежно від особливостей землекористування кожного з типів господарств вони тією чи іншою мірою впливають на навколишнє середовище. В колективних господарствах на рівнинній частині коефіцієнт сільськогосподарського перетворення коливається від 4,1 до 5,0 балів, у приміській частині він сягає 3,1–4,0 балів, у передгірній частині коефіцієнт знижується до 2,5 балів, а в гірській – до 2 балів. Аналіз величини перетворення в розрізі сільських рад дає змогу виділити такі чотири райони сільськогосподарського впливу колективних господарств: 1) гірський, слабо перетворений (до 2,0); 2) передгірський, перетворений (2,1–3,0); 3) приміський, сильно перетворений (3,1–4,0); 4) Дністерсько-Пруцький рівнинний, дуже сильно перетворений (4,1–5,0).

В особистих підсобних господарствах населення коефіцієнт глибини сільськогосподарського перетворення коливається від 3,1 до 5,0 як на рівнинній частині, так і в передгірській. Такий одноманітний коефіцієнт пояснюється однотиповим використанням земельних ресурсів у вигляді ріллі. Тільки в Путильському (гірському) районі коефіцієнт глибини сільськогосподарського перетворення максимально сягає 2,8 балів. Особливо перетвореними є центральна й західна частини Кіцманського та Заставнівського районів, окремі ареали в Новоселицькому та Сокирянському районах. Внаслідок проведених досліджень сільськогосподарського землекористування ОПГН можна виділити такі три райони: 1) гірський, перетворений (2,1–3,0); 2) центрально-височинний, середньо перетворений (3,1–4,0); 3) північно-східний низовинний, сильно перетворений (4,1–5,0).

Внаслідок локального розташування та малоземелля фермерських господарств на території Чернівецької області не простежується однотиповий зональний коефіцієнт сільськогосподарського перетворення. Так, в Путильському районі коефіцієнт сільськогосподарського перетворення сягає 2,0 балів, у Вишницькому районі – 3,0 балів. В Кіцманському та Заставнівському районах коефіцієнт коливається від 4,1 до 5,0 балів. Переважання орних земель у структурі земельного фонду фермерських господарств є першопричиною значної сільськогосподарського перетворення в рівнинній частині. Як вже зазначалось, локальне розміщення фермерських господарств не дає змогу провести районування території за показниками сільськогосподарського перетворення [7, с. 50].

Стан сільськогосподарських угідь на практиці характеризується їх продуктивністю, яка визначається урожайністю відповідних районованих культур, що вирощуються у сівозмінах на орних землях, а також продуктивністю багаторічних насаджень і кормових угідь (пасовища й сіножаті).

Найбільш висока продуктивність землі відносно озимої пшениці відзначається урожайністю відповідних районованих культур, що вирощуються у сівозмінах на орних землях, а також продуктивністю багаторічних насаджень і кормових угідь (пасовища й сіножаті).

Кормові угіддя Чернівецької області визначаються зональними особливостями типів природних кормових угідь, домінуючою рослинністю та погодними умовами. На території області прийнято виділяти 4 типи (в Україні – 19 типів) екосистем кормового призначення з урахуванням типів природних кормових угідь, типів ґрунтів, геоморфологічних та кліматичних особливостей області:

1) заплавні фітоценози, зокрема разом з лісовими чагарниками, болотами ценозами та сільськогосподарськими землями з алювіальними ґрунтами центральної приустьової, притерасної заплави, наприклад кормові агроценози у складі сільськогосподарських земель на меліоративних заплавах та інших землях (урожайність сіна становить 17 ц/га);

2) лучні фітоценози заплавних ландшафтів Прикарпаття (урожайність становить 32 ц/га);

3) субальпійські фітоценози Карпатських полонин з деревно-буроземними, торфво-лучними та гірсько-лучними щербистими ґрунтами на елювії палеогенового флішу (урожайність становить 19 ц/га);

4) трав'янисті фітоценози на алювіальних ґрунтах гірсько-заплавних ландшафтів (урожайність становить 16 ц/га).

Підвищення продуктивності земель сільськогосподарського призначення на основі раціональної системи землеробства можна досягти за умови дотримання декількох умов, таких як раціональна обробка ґрунтів (система машин і добрив), регулювання водного режиму, система заходів щодо захисту ґрунту від водної та вітрової ерозії, боротьба з переущільненням ґрунтів, боротьба з бур'янами, шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин, вапнування кислих та гіпсування засоленних ґрунтів, покращення природних кормових угідь (сіножатей, пасовищ), ведення системи сівозмін, удосконалення системи насінництва. А в умовах функціонування різних форм власності на землю все більшого значення набуватимуть права захищеність, відповідна точність розмірів, об'єктивність ціни природних влас-

тностей земель, відповідно, потенційної прибутковості конкретної земельної ділянки, завдяки чому створиться відповідна привабливість інвестування, а також можливість роботи змін для запровадження нових технологій або виробництва.

**Висновки.** Проблематика раціонального використання земель сільськогосподарського призначення та підвищення їх продуктивності в агроформуваннях різних форм власності стає дедалі актуальнішою у зв'язку з наростаючою потребою запровадження цивілізованого ринку землі. Дослідження цієї проблеми виявило наявність різних аспектів, основними з яких є економічний, екологічний, технологічний та організаційний. Зараз значення рівня використання земель у країні настільки критичне, що подальше зменшення потенціалу земельних ресурсів в аграрному секторі може мати болючі наслідки, котрі в майбутньому відібраються на формуванні продовольчої безпеки.

З огляду на значну роль якості сільськогосподарських земель як основи забезпечення продовольчої безпеки країни одними з головних умов сталого розвитку аграрного сектору мають стати відтворення земельних ресурсів та підвищення ефективності їх використання в сільському господарстві. Механізм використання земельних ресурсів у сільському господарстві має бути побудований на основі взаємодії цілого комплексу заходів щодо підвищення ефективності їх відтворення та раціонального використання.

Підвищення продуктивності земель сільськогосподарського призначення області неможливо забезпечити без поєднання технічного та технологічного забезпечення, застосування сучасних інноваційних систем та впровадження передових технологій, довгострокового планування та економічно обґрунтованого підбору земель для визначених культур, а також територіальної організації землеробства в агроформуваннях різних форм власності, яка б враховувала всі економічні, екологічні та соціальні аспекти господарювання.

#### Список використаних джерел:

1. Третяк А.М., Бабміндра Д.І. Земельні ресурси України та їх використання. Київ: ТОВ «ЦЗРУ», 2003. 143 с.
2. Щодо шляхів підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1129>.
3. Сухий П.О. Агропромисловий комплекс Західноукраїнського регіону: монографія. Чернівці: Рута, 2008. 400 с.
4. Заячук М.Д. Геопросторова організація фермерського укладу України: монографія. Чернівці: Букрек, 2015. 520 с.
5. Ібатулін Ш.І. Оцінка основних тенденцій зональної спеціалізації сільськогосподарського землекористування в Україні. Економіка АПК. 2014. № 12. С. 12–21.
6. Мазнев Г.С. Геоінформаційні технології в аграрному виробництві. Економіка АПК. 2011. № 4. С. 133.
7. Малік М.Й., Белей С.І. Розвиток сільського господарства в регіоні Карпат: монографія. Київ: НЦЦ ІАЕ, 2008. 248 с.

### ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ЗЕМЕЛЬ В АГРОФОРМИРОВАНИЯХ РАЗНЫХ ФОРМ СОБСТВЕННОСТИ ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ

**Аннотация.** В статье исследованы уровень антропогенного превращения и значительные различия в его величине в регионах области с различными природно-климатическими условиями и антропогенным воздействием. Обоснована региональная специализация производства в зависимости от влияния группы весомых факторов. Рассмотрены особенности взаимодействия растениеводческого комплекса с природной средой, установлены его типы и территориальная дифференциация, что позволило оценить интенсивность взаимодействия в разрезе административных районов, сформировать основные направления совершенствования территориальной организации производства. Осуществлен подробный анализ уровня специализации агроформирований различных форм собственности, которая является важным экономическим показателем, характеризующим эффективность функционирования сельскохозяйственного предприятия и повышения производительности его земель.

**Ключевые слова:** земельные ресурсы, сельскохозяйственное производство, производительность земель, устойчивое развитие, эффективность.

**THE MAIN DIRECTIONS OF THE LAND GROWTH PRODUCTIVITY  
OF THE DIFFERENT FORMS OF OWNERSHIP AGRO FORMATIONS IN CHERNIVTSI REGION**

**Summary.** The level of anthropogenic transformation and significant differences in its magnitude in regions of the regions with different natural and climatic conditions and anthropogenic influence are investigated. The regional production specialization is substantiated, depending on the influence of the weighty factors group. The peculiarities of the plant complex interaction with the natural environment are considered, its types and territorial differentiations are determined, this allowed to estimate the intensity of interaction in the context of administrative regions, to form the main directions of improvement of the territorial organization of production and processing of crop production. A detailed analysis of the specialization level of various forms of ownership agro formations has been made, which is an important economic indicator that characterizes the efficiency of functioning of each agricultural enterprise and increase of productivity of its lands.

**Key words:** land resources, agricultural production, land productivity, sustainable development, efficiency.

УДК 339.9:339.722

**Король М. М.**

*кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри міжнародних економічних відносин  
Ужгородського національного університету*

**Лапа І. В.**

*студент  
Ужгородського національного університету*

**Korol M. M.**

*PhD in Economics, Associate Professor  
Associate Professor at International Economic Relations Department  
Uzhhorod National University*

**Lapa I. V.**

*Student,  
Uzhhorod National University*

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ  
ТА УПРАВЛІННЯ ЗОЛОВОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ**

**Анотація.** У статті розкрито сутність золотовалютних резервів, їх необхідність у сучасній глобалізованій економіці. Досліджено структуру, рівень та фактори, що впливають на їх обсяги, методи управління ними, а також характерні ознаки. Розглянуто історію виникнення та зміну компонентів у структурі золотовалютних резервів залежно від стану світової економіки загалом та національних економік зокрема. Проаналізовано процес формування золотовалютних резервів та способи вимірювання їхнього оптимального рівня. Досліджено співвідношення структури золотовалютних резервів та розвитку економіки країни, її зовнішнього боргу та стабільності національної валюти.

**Ключові слова:** золотовалютні резерви, валюта, резерви, золото, центральний банк, обсяги.

**Вступ та постановка проблеми.** У сучасному інтегрованому суспільстві економіки країн тісно пов'язані одна з одною. Міжнародні торгово-економічні та фінансово-кредитні відносини потребують наявності інструмента їх регулювання. Отже, виникла потреба формування запасів золота та іноземних фінансових активів, які належать державам і можуть бути в будь-який момент використані на регулятивні потреби, здійснення міжнародних розрахунків, слугувати забезпеченню стабільності національної валюти.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Помітний внесок у дослідження теоретичних основ формування, управління та призначення золотовалютних резервів зробили провідні вітчизняні та іноземні вчені, зокрема А.М. Мороз, В.В. Козюк, В.М. Медяний, Л.Г. Саммерс, Ю.В. Редді. Проте це питання залишається недостатньо дослідженим саме у сучасних умовах поглиблення глобалізації та інтернаціоналізації загалом і протікання цих процесів та управління золотовалютними резервами в Україні зокрема.

**Метою** роботи є визначення та поглиблене дослідження теоретичних аспектів, пов'язаних із золотовалютними резервами; розкриття сутності золотовалютних резервів, їх ознак, ролі, призначення, функцій, завдань, достатності обсягу, проблем, факторів, що впливають на їхні обсяги, структуру та джерела їх поповнення.

**Результати дослідження.** Золотовалютні резерви (ЗВР) – це запаси золота та іноземних фінансових активів, які належать державі та можуть бути використані для міжнародних розрахунків, погашення зовнішніх боргів та задоволення інших потреб, що мають загальноекономічне значення [1; 2].

Золотовалютні резерви складаються з двох елементів, таких як власне золото і конвертовані валюти.

Золотий запас є централізованим резервом золота у вигляді злитків та золотих монет (монетарне золото не нижче 995 проби, яке зберігається у сховищах центрального банку або уряду, яке в будь-який момент можна продати за іноземну валюту на світових ринках золота).